

บันทึกโบราณของพระครูศรีวิราชวชิรปัญญา เมืองพะเยา The Ancient Notes of Phrakrusiwiratwachirapanya in Phayao

วิมล ปิงเมืองเหล็ก¹, พูล พัฒใหม่²,
จักรแก้ว นามเมือง³, คนอง วังฝายแก้ว⁴, มงคลกิตติ์ โวหารเสาวภาคย์⁵,
Wimol Pingmuangleg¹, Poon Phatmai²,
Chakkaew Nammuang³, Kanong Wangfaikaew⁴,
Mongkhonkit Wohansaovapak⁵

นักวิชาการอิสระ^{1, 2}, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา^{3, 4, 5}

Independent Scholar^{1, 2},

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus^{3, 4, 5}

Corresponding Author, E-mail: chakkaew.mcu@thaimail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1. เพื่อแสวงหาความเป็นมาและจุดมุ่งหมายเกี่ยวกับคัมภีร์โบราณเมืองพะเยา 2. เพื่อวิเคราะห์บันทึกโบราณของพระครูศรีวิราชวชิรปัญญา การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยการศึกษาวิเคราะห์บันทึกโบราณของพระครูศรีวิราชวชิรปัญญา ในช่วงปี พ.ศ. 2404-2475 มีจำนวน 11 เล่ม

ผลการวิจัย พบว่า 1. คัมภีร์โบราณเมืองพะเยามีความเจริญรุ่งเรืองในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 โดยจารึกเป็นอักษรฝักขาม เนื้อหาแบ่งเป็น 2 เรื่อง คือ 1) ประวัติการสร้างวัด 2) ความผูกพันของอำนาจระหว่างเมืองเชียงใหม่กับเมืองพะเยา 2. ความเป็นมาของบันทึกพระครูศรีวิราชวชิรปัญญา (ปิ่นตา วชิรปัญญา) เป็นลักษณะของการบันทึกประจำวันที่เกี่ยวข้องเหตุการณ์และพิธีกรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา 3. จุดมุ่งหมายของการเขียนคัมภีร์โบราณเมืองพะเยา แบ่งเป็น 2 ยุค คือ 1) ยุคก่อนสมัยพระเจ้าติโลกราช และ 2) ยุคหลังพระเจ้าติโลกราช 4. จุดมุ่งหมายของบันทึกพระครูศรีวิราชวชิรปัญญา มีดังนี้ 1) เกิดจากอุปนิสัยการชอบเขียนของผู้บันทึก 2) เพื่อรายงานทางราชการ 3) เกิดจากการเป็นปราชญ์ผู้รู้ของชุมชน 4) เพื่อบันทึกและรวบรวมเอกสารโบราณและคำบอกเล่าของผู้รู้ 5. จากการวิเคราะห์บันทึกของพระครู

ศรีวิราชวชิรปัญญาพบว่า 1) ด้านประวัติศาสตร์ มีเหตุการณ์สำคัญ 2 กรณี คือ กรณี กบฏเจ็ย และกรณีการบูรณะพระวิหารวัดพระเจ้าตนหลวง 2) ด้านสังคมและวัฒนธรรม มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองราชอาณาจักรและพุทธจักร 3) ด้านวิถีชีวิต และภูมิปัญญา มีการดำเนินวิถีชีวิตแบบชาวล้านนาโบราณที่มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติและมีวัดเป็นศูนย์กลาง 4) ด้านอักษรศาสตร์ มีบันทึกด้วยอักษรล้านนา (ตัวเมือง)

คำสำคัญ: บันทึกโบราณ; พระครูศรีวิราชวชิรปัญญา; เมืองพะเยา

Abstract

This research aims to search a story and purpose of the Phayao ancient scripture and 2) to analyze the ancient notes of Phrakrusiwiratwachirapanya. It is based on documentary research through analyzing the eleven ancient notes of Phrakrusiwiratwachirapanya in 2404-2475 B.E.

The results of this research are that 1) the Phayao ancient scripture was civilized since the 21st Buddhist century. It was written by Phagkham character and divided into two parts: (1) to inscribe the details of monastery instruction; (2) authoritative relation of Chiang Mai and Phayao cities; 2) the story of Ven. Phrakrusiwiratwachirapanya (Pinta Vajirapanno) which was written as a diary and concerned with activities and rites in Buddhism; 3) the purpose of Phayao ancient scripture was divided into two periods: 1) pre-story of King Tiloka and post-story of King Tiloka; 4) the purpose of Ven. Phrakrusiwiratwachirapanya's notes was divided into four reasons: (1) to keep diary; (2) to report the office; (3) to be information center of community; and (4) to memorize and collect the ancient notes and stories of local sages; and 5) the analysis of Ven. Phrakrusiwiratwachirapanya's notes were found that (1) in historical aspect it had two situations: Ngiaw rebel and the repair of Wat Phrachaotonluang; (2) in social and cultural aspect it had the national reformation in the reign of King Rama V; (3) in living and local wisdom aspect it appeared the Lannas' lifestyle which related to nature, lineage

system, and monastery was the center of community; (4) in literal aspect it had inscription in Lanna alphabets.

Keywords: Ancient Notes; Phrakrusiwiratwachirapanya; Phayao

บทนำ

พระครูศรีวิราชวชิรปัญญา (ปิ่นตา วชิรปัญญา) เป็นเจ้าคณะแขวงเมืองพะเยา ในช่วงพุทธศักราช 2404-2475 ท่านได้บันทึกในสมุดฝรั่ง เป็นกระดาษฟูลสแก๊ปที่เย็บเป็นเล่มด้วยอักษรล้านนา (พื้นเมือง) ขณะนี้เก็บรักษาไว้ที่หอวัฒน ธรรม นิทัศน์ วัดศรีโคมคำ จังหวัดพะเยา จำนวน 11 เล่ม เนื้อเรื่องของการบันทึกเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการสืบสานทางประวัติศาสตร์ของเมืองพะเยา ท่านได้บันทึกประจำวัน มีการบอกวัน เดือน ปี ทั้งจุลศักราช พุทธศักราชและคริสต์ศักราช โดยเนื้อหาในการบันทึกพอสรุปความสำคัญไว้ ดังนี้

1. เนื้อหาที่เป็นการบันทึกเรื่องราวในชีวิตประจำวัน เป็นการบันทึกถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน งานที่รับผิดชอบในแต่ละวัน ผู้คนหรือพุทธศาสนิกชนที่เข้ามาพบกับท่าน แม้แต่เรื่องลม ฟ้าอากาศ เช่น ฝนน้ำท่วมเมืองพะเยา เป็นต้น ซึ่งเนื้อหาส่วนนี้ผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์ถึงสภาพสังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชาวพะเยาในสมัยนั้น

2. เนื้อหาที่เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสังคม บันทึกตอนนี้นับเป็นตอนสำคัญและถือเป็นการบันทึกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่สำคัญอย่างยิ่ง เช่น ตอนที่บันทึกถึงผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองของรัชกาลที่ 5 เป็นระบบมณฑลเทศาภิบาล จนทำให้เจ้าผู้ครองนครหัวเมืองต่าง ๆ ไม่พอใจ บางแห่งถึงกับร่วมมือกับกลุ่มชนที่อยู่ในบังคับอังกฤษ เช่น พม่า เงี้ยว (ไทใหญ่) เพื่อต่อสู้ให้ได้อำนาจเดิมกลับคืน กรณีกบฏเงี้ยวที่เข้าปล้นเมืองพะเยา ในปี พ.ศ. 2445 ซึ่งเป็นผลกระทบจากการร่วมมือระหว่างเจ้าพิริยเทพราช เจ้าเมืองแพร่ กับกลุ่มเงี้ยวที่ร่วมกันต่อต้านอำนาจรัฐจากส่วนกลาง คือ รัชกาลที่ 5 ผลกระทบครั้งนี้ได้มาถึงเมืองพะเยาด้วย และกรณีนี้ได้เกิดขึ้นในขณะที่ผู้บันทึกซึ่งเป็นเจ้าคณะแขวงและร่วมรู้เหตุการณ์อย่างใกล้ชิด จึงได้บันทึกอย่างละเอียด

3. บันทึกเป็นจดหมายโต้ตอบกับครูบาทศรีวิชัยแล้วอาราธนามาเป็นประธานบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระเจ้าตนหลวง ซึ่งบันทึกนี้เป็นลักษณะจดหมายที่เขียนด้วยถ้อยคำสละสลวย แสดงภูมิ

ปัญหาทางภาษาของทั้งสองฝ่าย คือ พระครูศรีวิราชวชิรปัญญาและครูบาศรีวิชัย ในด้านภูมิรัฐภูมิธรรม ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความละเอียดลออในทุกสิ่งทุกอย่างของทั้งสองฝ่าย ซึ่งจะมีคุณค่าทางด้านอักษรศาสตร์อย่างแท้จริง

4. บันทึกลงในส่วนที่เป็นภูมิปัญญา เช่น ตำรายาสมุนไพร จารัตประเพณีต่าง ๆ เป็นต้น

จากความสำคัญของบันทึกดังกล่าว คณะผู้วิจัยเห็นว่าควรที่จะมีการวิเคราะห์ถึงเอกสารดังกล่าวเพื่อคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านวิถีชีวิตและภูมิปัญญา และด้านอักษรศาสตร์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อแสวงหาความเป็นมาและจุดมุ่งหมายเกี่ยวกับคัมภีร์โบราณเมืองพะเยา

2. เพื่อวิเคราะห์บันทึกโบราณของพระครูศรีวิราชวชิรปัญญา

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยบันทึกเอกสารโบราณของพระครูศรีวิราชวชิรปัญญาในช่วงปี พ.ศ. 2404-2475 มีจำนวน 11 เล่ม โดยดำเนินการศึกษาในรูปของการวิเคราะห์วิจัยในประเด็นต่อไปนี้

1. ความเป็นมาเกี่ยวกับคัมภีร์โบราณเมืองพะเยาและบันทึกของพระครูศรีวิราชวชิรปัญญา

2. จุดมุ่งหมายเกี่ยวกับคัมภีร์โบราณเมืองพะเยาและบันทึกของพระครูศรีวิราชวชิรปัญญา

3. ด้านประวัติศาสตร์โดยศึกษาประวัติศาสตร์ที่บันทึกในเอกสารในเหตุการณ์ที่สำคัญ เช่น การบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระเจ้าตนหลวง (วัดศรีโคมคำ) การเกิดกบฏเงี้ยว เป็นต้น

4. ด้านสังคมและวัฒนธรรมจะศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาที่บันทึกถึงสภาพสังคม ค่านิยมของสังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่นของพะเยาในอดีต

5. ด้านวิถีชีวิตและภูมิปัญญาจะศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาที่สะท้อนวิถีชีวิตชาวบ้านเมืองพะเยาในอดีต และวิเคราะห์ถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ

ผลการวิจัย

1. ความเป็นมาของคัมภีร์โบราณเมืองพะเยา เมืองพะเยามีความเจริญรุ่งเรืองด้านอักษรศาสตร์ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 (พ.ศ. 2001-2100) โดยจารึกเป็นอักษรฝักขาม เนื้อหาจารึกแบ่งเป็น 2 เรื่อง คือ 1) จารึกถึงประวัติการสร้างวัด บอกอาณาเขตของวัด และการมอบข้าวัดไว้อุปฐาก 2) จารึกกล่าวถึงความผูกพันของ

อำนาจระหว่างเมืองเชียงใหม่กับเมืองพะเยาของเจ้าผู้ครองนคร และจากการสำรวจพบว่า เมืองพะเยามีคัมภีร์ใบลานและปี่ปสา ประมาณ 3,900 ฉบับ

2. ความเป็นมาของบันทึกพระครูศรีวิราชวชิรปัญญา บันทึกเก็บไว้ที่หอวัฒนธรรมนิทัศน์ วัดศรีโคมคำ โดยพระธรรมวิมลโมลีหรือพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธมมปญฺญมหาเถร) สมณศักดิ์ที่ได้รับพระราชทานครั้งหลังสุด เป็นผู้รวบรวมไว้ มีจำนวน 11 เล่ม บันทึกลงในกระดาษฟูลสแก๊ปที่เย็บเป็นเล่ม บันทึกด้วยอักษรธรรมล้านนา ลักษณะของเนื้อหาไม่ต่อเนื่อง มีการบันทึกเกี่ยวกับกิจวัตรประจำวัน เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น พิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวพุทธและการปกครองคณะสงฆ์

3. จุดมุ่งหมายของการเขียนคัมภีร์โบราณเมืองพะเยา แบ่งออกเป็น 2 ยุค คือยุคก่อนสมัยพระเจ้าติโลกราช มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) จารึกเรื่องราวของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการสร้างวัดและพระพุทธรูปองค์สำคัญของเจ้าเมือง 2) จารึกเรื่องราวความผูกพันของอำนาจตั้งแต่การสืบทอด และการเชื่อมโยงอำนาจระหว่างเมือง ยุคหลังพระเจ้าติโลกราช มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เป็นเอกสารเผยแพร่คำสอนของพระพุทธศาสนา 2) เป็นเอกสารบันทึกภูมิปัญญา ความรู้ในท้องถิ่น

4. จุดมุ่งหมายของบันทึกพระครูศรีวิราชวชิรปัญญา มีดังนี้ 1) เกิดจากอุปนิสัยในการชอบเขียนและการแสวงหาความรู้ของผู้บันทึก 2) เพื่อเป็นรายงานของทางราชการ 3) เพื่อการบันทึกในฐานะที่ผู้รู้เป็นศูนย์ข้อมูลของชุมชน 4) เพื่อเป็นการบันทึกและรวบรวมจากเอกสารโบราณและคำบอกเล่าของผู้รู้

5. จากการวิเคราะห์บันทึกของพระครูศรีวิราชวชิรปัญญา พบว่า 1) ด้านประวัติศาสตร์ มีเหตุการณ์ที่สำคัญ 2 กรณี คือ กรณีกบฏเงี้ยว ในปีพุทธศักราช 2445 และกรณีการบูรณะพระวิหารวัดพระเจ้าตนหลวง ซึ่งเหตุการณ์ทั้งสองมีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของเมืองพะเยา 2) ด้านสังคมและวัฒนธรรม ในสมัยนั้นมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองราชอาณาจักรและพุทธจักร ซึ่งเป็นสังคมสมัยรัชกาลที่ 5 สภาพสังคมและวัฒนธรรมเป็นสังคมแบบล้านนาโบราณ มีการพึ่งพิงอาศัยกันระหว่างวัดกับชาวบ้าน ทำให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นที่พึ่งพิงทางจิตวิญญาณของชาวบ้านอย่างแท้จริง 3) ด้านวิถีชีวิตและภูมิปัญญา การดำเนินวิถีชีวิตเป็นไปตามแบบฉบับของล้านนาโบราณ เป็นวิถีชีวิตชนบท มีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ มีความสัมพันธ์กันในระบบเครือญาติ

และมีวัดเป็นศูนย์กลางของความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน โดยอาศัยขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรมต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบสำคัญ ทางด้านภูมิปัญญา เป็นสิ่งที่ชาวบ้านได้คิดทำขึ้นด้วยสติปัญญาของตนเองและสืบทอดกันมาทั้งทางสายเลือดและความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับศิษย์ ภูมิปัญญาส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับด้านความรู้ ความเชื่อ ความคิด ค่านิยม ความเห็น ความสามารถ และความฉลาดรอบคอบ เช่น ภูมิปัญญาด้านการรักษาโรค ภูมิปัญญาด้านการสอน 4) ด้านอักษรศาสตร์ เป็นการบันทึกโดยใช้อักษรล้านนา (ตัวเมือง) โดยศึกษาด้านประวัติความเป็นมา ลักษณะการเขียนตัวเมือง และรูปแบบการเขียนของพระครูศรีวิราชวชิรปัญญา โดยวิเคราะห์ด้านรูปแบบหรือการวางตัวอักษรและด้านสำนวนภาษา

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่องนี้ สามารถอภิปรายผลได้ในประเด็นดังต่อไปนี้ ประเด็นที่ 1 ความเป็นมาของคัมภีร์โบราณเมืองพะเยา เนื่องจากเมืองพะเยามีคัมภีร์โบราณและปั๊บสามมาถึง 3,900 ฉบับ ส่วนใหญ่เป็นประวัติเกี่ยวกับวัดและอำนาจระหว่างเมืองเชียงใหม่กับเมืองพะเยา ในประเด็นที่

เกี่ยวกับการสร้างวัด หากมีการศึกษาเปรียบเทียบด้านแนวคิดระหว่างคัมภีร์กับบันทึกของพระครูศรีวิราชวชิรปัญญา หรือการเปรียบเทียบกับคัมภีร์ล้านนาในเมืองอื่น ก็จะทำให้ทราบความเป็นมาหรือประวัติศาสตร์เมืองพะเยามากขึ้น และอาจทำให้มองเห็นวิถีชีวิตของชาวล้านนาโดยภาพรวมต่อไปได้

ประเด็นที่ 2 ความเป็นมาของบันทึกพระครูศรีวิราชวชิรปัญญา ทำให้ทราบกิจวัตรที่สำคัญของท่าน รวมถึงประเพณี พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตาม การศึกษาประวัติส่วนตัวของผู้บันทึกยังต้องศึกษาให้ละเอียด เพราะข้อมูลที่มีอยู่ไม่เพียงพอที่จะมาวิเคราะห์ถึงพื้นฐานบางประเด็นของการบันทึก เช่น ประวัติการศึกษา ควรศึกษาถึงประเด็นที่ว่า ทำไมผู้บันทึกถึงมีความรู้ความสามารถบันทึกเหตุการณ์ได้มากมาย ซึ่งแตกต่างกับปกติวิสัยของคนไทยสมัยโบราณทั่วไป

ประเด็นที่ 3 จุดมุ่งหมายของการเขียนคัมภีร์โบราณเมืองพะเยา มี 2 ยุค คือ ยุคก่อนและหลังสมัยพระเจ้าติโลกราช อย่างไรก็ตาม จุดมุ่งหมายในการเขียนคัมภีร์ส่วนใหญ่เป็นการจารึกเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา องค์ความรู้ท้องถิ่น และอำนาจทางการปกครองของกษัตริย์ในโบราณ

ประเด็นนี้หากศึกษาแบบเชื่อมโยงให้เห็นความเหมือนหรือความต่างในการเขียนคัมภีร์ในเมืองอื่น ก็อาจเกิดองค์ความรู้ใหม่ในด้านจุดมุ่งหมายของการเขียนคัมภีร์ในเมืองพะเยาได้

ประเด็นที่ 4 จุดมุ่งหมายของบันทึกพระครูศรีวิราชวชิรปัญญา มี 4 ลักษณะด้วยกัน อย่างไรก็ตาม เอกสารที่ท่านเขียนที่สืบค้นได้มี 11 เล่ม ซึ่งจะต้องนำไปซ่อมแซมและจัดเก็บตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อป้องกันการชำรุดเสียหายโดยประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญด้านการรักษาเอกสารโบราณของหอจดหมายเหตุแห่งชาติหรือจัดเก็บในระบบไมโครฟิล์มในระบบคอมพิวเตอร์ต่อไป นอกจากนี้จะมีการสืบค้นหาบันทึกที่สูญหายและกระจัดกระจายไปตามที่ต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ จากข้อมูลบอกเล่าของพระราชวิริยสุนทร (ธงชัย จิตปัญญมหาเถร) เจ้าอาวาสวัดราชคฤห์ เจ้าคณะจังหวัดพะเยา ซึ่งมีศักดิ์เป็นหลานของผู้บันทึกได้กล่าวไว้ว่า “หลวงตาท่านเป็นพระที่ปกครองสงฆ์เมืองพะเยามาก่อน เป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์โดยได้บันทึกเหตุการณ์ประจำวัน โดยใช้สมุดฟูลสแก๊ปมาเย็บเป็นเล่ม ๆ มีจำนวนมากหลายร้อยเล่ม แต่ที่ปรากฏอยู่ที่วัดศรีโคมคำ เป็นจำนวนเล็กน้อย” ถ้ามีการสืบค้นเอกสารที่สูญหายและกระจัดกระจาย

ดังกล่าวได้มากขึ้น จะทำให้ทราบถึงข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ ด้านสังคม และวัฒนธรรม ด้านวิถีชีวิตและภูมิปัญญา และด้านอักษรศาสตร์ของท้องถิ่นอย่างมากมายและจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเรื่องของท้องถิ่นในอนาคต

ประเด็นที่ 5 การวิเคราะห์บันทึกของพระครูศรีวิราชวชิรปัญญา ในประเด็นนี้สามารถวิเคราะห์ได้ 4 ด้าน คือ ด้านประวัติศาสตร์ ด้านสังคม และวัฒนธรรม ด้านวิถีชีวิตและภูมิปัญญา และด้านอักษรศาสตร์ ซึ่งต้องศึกษาแบบเจาะลึกต่อไป เพื่อจะได้นำไปใช้ประโยชน์ในยุคปัจจุบันได้ เช่น การผลิตตำราสมุนไพร การดำเนินตามพิธีกรรมพื้นบ้านล้านนาเพื่อความเป็นสิริมงคล เป็นต้น

สรุป

คัมภีร์โบราณของเมืองพะเยาเป็นคัมภีร์ใบลานและปื๊บสาที่จารึกด้วยอักษรฝักขาม มีทั้งหมด 3,900 ฉบับ เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับวัดและวัง ที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณของเมืองพะเยามี 2 ยุค คือ ยุคก่อนสมัยพระเจ้าติโลกราชที่มีบันทึกเรื่องราวการสร้างวัดและการสร้างพระพุทธรูปองค์สำคัญ และเรื่องราวการสืบทอดอำนาจของกษัตริย์ ส่วนยุคหลังพระเจ้าติโลกราชมีการบันทึก

เกี่ยวกับเอกสารเผยแพร่คำสอนของ พระพุทธศาสนาและเอกสารบันทึก ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเอกสารบันทึกโบราณของ พระครูศรีวิราชวชิรปัญญา เมืองพะเยา โดยพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธมมปัญญมหาเถร) ได้รวบรวมเก็บไว้ที่ หอวัฒนธรรมนิทัศน์ วัดศรีโคมคำ มี จำนวน 11 เล่ม เป็นการบันทึก ประจำวัน เหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับ พิธีกรรม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ท้องถิ่น รวมถึงการปกครองคณะสงฆ์ ด้วยอักษรธรรมล้านนาในกระดาดข พูลสแก๊ปที่เย็บเป็นเล่ม จุดมุ่งหมาย การบันทึกพระครูศรีวิราชวชิรปัญญา สามารถสรุปได้ 4 ลักษณะ คือ เป็น ลักษณะของผู้เฝ้ารู้และเฝ้าบันทึก เป็นการรายงานของทางราชการ เป็นการ บันทึกในฐานะที่ผู้รู้เป็นศูนย์ข้อมูลของ ชุมชน และเป็นการบันทึกและรวบรวม

จากเอกสารโบราณและคำบอกเล่าของ ผู้รู้ จากการบันทึกของท่านได้สร้างองค์ ความรู้ใน 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้าน ประวัติศาสตร์ เช่น กรณีกบฏเงี้ยว กรณีการบูรณะพระวิหารวัดพระเจ้า ตนหลวง 2) ด้านสังคมและวัฒนธรรม ที่ทำให้ทราบการเปลี่ยนแปลงระบอบ การปกครองราชในสมัยรัชกาลที่ 5 รวมถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรม ล้านนาโบราณในยุคนั้น 3) ด้านวิถีชีวิต และภูมิปัญญาของล้านนาโบราณที่มี ความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ เครือญาติ และมีวัดเป็นศูนย์กลาง โดยอาศัย ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรมต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบ สำคัญ 4) ด้านอักษรศาสตร์ เป็นการ บันทึกโดยใช้อักษรล้านนาที่ทำให้ ทราบประวัติความเป็นมา รวมถึง ลักษณะการเขียนตัวเมืององพระครูศรี วิราชวชิรปัญญาเอง

บรรณานุกรม

- คงเดช พรหมยา. (ม.ป.ป.). *ตุง ภูมิปัญญาชาวล้านนา*. พะเยา: สำนักงานศึกษาธิการ อำเภอมืองพะเยา.
- ชัยมงคล อุดมทรัพย์. (ม.ป.ป.). *คัมภีร์ไสยศาสตร์ ฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพมหานคร: ศิลปบรรณาการ.
- ทรงศักดิ์ ปรารค์วัฒนากุล. (2524). *เปรียบเทียบลักษณะวรรณกรรมท้องถิ่นล้านนา อีสาน และใต้*. ในเอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เมื่อวันที่ 26-28 ตุลาคม 2524. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประคอง กระแสชัย. (2534). *วิเคราะห์วรรณกรรมคำสอนล้านนาไทย เรื่องธรรมดา สอนโลก*. ลำปาง: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดลำปาง วิทยาลัยครูลำปาง.

- ประคอง นิมมานเหมินทร์. (2526). *มหาชาติลานนา: การศึกษาในฐานะเป็นวรรณกรรมท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2539). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525*, พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- พรรณเพ็ญ เครือไทย. (2540). *วรรณกรรมพุทธศาสนาในล้านนา*. กรุงเทพมหานคร: โอ เอส พริ้นตังเฮ้าส์.
- พระเทพวิสุทธิเวที. (2531). *ประวัติศาสตร์เมืองพะเยายุคหลัง*. กรุงเทพมหานคร: พิฆเนศ พริ้นตัง เซ็นเตอร์.
- พระเมธีธรรมาภรณ์. (2539). *การปกครองคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระธรรมวิมลโมลี. (2540). *บันทึกประวัติศาสตร์ของพระครูศรีวิราชวชิรปัญญา*. ในบันทึกประวัติศาสตร์ของพระครูศรีวิราชวชิรปัญญา อดีตเจ้าคณะอำเภอเมืองพะเยา เจ้าอาวาสวัดราชคฤห์ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา เนื่องในวโรกาสฉลองสมณศักดิ์ที่พระราชวริยสุนทร. พะเยา: โรงพิมพ์เจริญอักษร.
- พิเศษ เจียจันทร์พงษ์. (2538). *จารึกเมืองพะเยา*. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- วิมล ปิงเมืองเหล็ก. (ม.ป.ป). *เดือนแปดเป็ง วันเกิดพระเจ้าตนหลวง*. พะเยา: สำนักงานศึกษาธิการอำเภอเมืองพะเยา.
- สถาบันวิจัยสังคม. (2533). *รายชื่อหนังสือโบราณล้านนา: เอกสารไมโครฟิล์ม*. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมเจตน์ วิมลเกษม. (ม.ป.ป). *แบบเรียนภาษาล้านนา*. เชียงใหม่: เจริญวัฒนาการพิมพ์.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2538). *ประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมเมืองพะเยา*. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- อนันต์ กาญจนพันธุ์ และฉลาดชาย รมิตานนท์. (ม.ป.ป). *พิธีกรรมและความเชื่อล้านนา: การผลิตใหม่ของอำนาจทางศีลธรรม*. พะเยา: สำนักงานศึกษาธิการอำเภอเมืองพะเยา.
- อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. (ม.ป.ป). *วรรณกรรมลายลักษณ์: คัมภีร์ใบลาน*. พะเยา: ม.ป.ท.
- อินสม ไชยชมภู. (2534). *เขียนหนังสือล้านนาคด้วยตนเอง*. เชียงใหม่: ธาราทองการพิมพ์.
- อุดม รุ่งเรืองศรี. (ม.ป.ป). *วรรณกรรมล้านนา*. ม.ป.ท.
- เอื้อ มณีรัตน์. (2533). *แบบเรียนภาษาล้านนา*. กรุงเทพมหานคร: พิฆเนศ พริ้นตัง เซ็นเตอร์.